

Otázka: Pojmy z ekonomie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Klára Pešková

ekonomie = věda zabývající se zákonitostmi společenské výroby

ekonomická teorie = věda o tom, jak společnost využívá omezené (vzácné) zdroje k výrobě užitečných statků, jak tyto statky rozděluje mezi různé skupiny svých členů

výrobní faktory = práce, půda, kapitál

hranice výrobních možností = maximální množství statků, které může ekonomika při svých možnostech vyrábět

výrobní efektivnost = stav, kdy v ekonomice nemůžeme zvýšit výrobu jednoho statku, aniž by se snížila výroba statku jiného

makroekonomie = zabývá se ekonomikou celé společnosti (celého národního hospodářství)

mikroekonomie = zabývá se ekonomikou dílčích celků a obecnými souvislostmi ekonomické činnosti základních ekonomických subjektů

základní ekonomické subjekty = domácnosti, podniky, státní orgány

náklady obětované příležitosti = hodnota ušlého statku (zisku) z druhé nejpříznivější varianty ekonomického chování

tři základní ekonomické otázky = co vyrábět, jak vyrábět, pro koho vyrábět

hospodářský proces = mechanismus, který zajišťuje, aby se statek dostal tomu, kdo ho potřebuje

dělbá práce = specializace jednotlivců na určité pracovní činnosti

produktivita práce = množství statků vyrobených pracovníkem za určitý čas

statek - druhy = hmotné, nehmotné

statky volné, ekonomické

volné = vyskytují se v relativně dostatečném množství v přírodě a není nutné zajišťovat jejich rozdělování (např. vzduch)

ekonomické (vzácné) = všechny výrobky; nevyskytují se v dostatečném množství vzhledem k potřebám lidí, je třeba je vyrábět a zabezpečit jejich rozdělování

služba = užitečná činnost prováděná lidmi pro druhé lidi;

ekonomická činnost, která uspokojuje lidské potřeby svým průběhem

potřeba = pocit nedostatku, který si člověk uvědomuje a usiluje o jeho překonání

práce = cílevědomá a účelná lidská činnost, jejímž výsledkem jsou hmotné či duchovní hodnoty

ekonomické systémy = zvykový, příkazový, tržní, smíšený

typy trhu

1. podle počtu zboží (dílčí, agregátní)
2. podle předmětu směny (zboží a služby, výrobní faktory, finanční trh)
3. podle územního hlediska (místní, národní, mezinárodní)

složky trhu = trh zboží, trh práce, trh finanční

tržní mechanismus

1. soukromé vlastnictví majetku
2. cenový systém
3. konkurence

konkurence cenová, necenová

1. cenová = rozhodujícím kritériem je cena
2. necenová = rozhodujícím kritériem je kvalita, služby, obal, reklama

konkurence dokonalá, nedokonalá

1. dokonalá = velké množství firem na trhu; dokonalá informovanost; nulové náklady na změnu dodavatele
2. nedokonalá = jeden bod z výše uvedených podmínek je porušen

monopol - příklad = výsadní postavení hospodářského subjektu, které se projevuje možností dosahovat ekonomických výhod

př.: ČD Cargo - nákladní doprava

externality (kladná, záporná) = vedlejší efekt výroby (včelí úly, továrna)

veřejné statky = neumožňují vyloučit někoho ze spotřeby tohoto statku (silnice, vlaky)

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže = provádí dohled nad konkurencí, sídlí v Brně

zboží = prostředek směny, jsou to prodávané výrobky a služby

nabídka, druhy

- nabídka = množství zboží, které výrobci dobrovolně dodávají na trh při určité ceně
- druhy :

1) individuální (adidas)

2) dílčí (boty na běhání)

3) celková

31) zákon rostoucí nabídky = s růstem ceny roste nabízené zboží

32) poptávka, druhy = množství zboží, které jsou kupující ochotni koupit za určitou cenu

druhy: individuální (poptávka jednoho kupujícího), dílčí (poptávka po jednom výrobku), celková (souhrn všech zamýšlených koupí)

33) zákon klesající poptávky = s rostoucí cenou klesá poptávané zboží

34) substitut = statek, kterým můžeme nahradit spotřebu jiného statku (máslo -> rama)

35) komplement = statek, jehož užití je přímo závislé na daném statku (auto - benzín)

36) cena = hodnota zboží vyjádřená penězi; je funkčně závislá na nabídce a poptávce

37) tržní rovnováha = jestliže se nabízené a poptávané zboží rovnají

38) liberalizace cen = přizpůsobení cen zboží požadavkům trhu

39) kde stát provádí regulaci cen = daně, minimální mzda, v minulosti nájemné

40) peníze = směna mezi prodávajícím a kupujícím probíhá prostřednictvím peněz

Peníze jsou:

a) mírou hodnot (nástroj porovnání hodnot statků a služeb)

b) prostředkem směny (mají schopnost zprostředkovat a usnadnit směnné akty)

c) uchovatelem hodnot (umožňují uchovávat hodnoty v čase)

41) komoditní peníze = směna věci za věc (dobytek, plátno, kožešiny)

42) hotovostní a bezhotovostní peníze = hotovostní (mince, bankovky); bezhotovostní - bankovní peníze (směnky, cenné papíry)

43) vlastnosti peněz = dělitelnost, trvanlivost, stejnorodost, velká hodnota

44) zlatý standard = výměna peněz za zlato (1821 - Británie)

45) bretton-woodský měnový systém = dolar na zlato

46) měna = soustava peněz určitého státu, základem každé měny je měnová jednotka

47) měnový kurz = poměr mezi měnovými jednotkami různých států

48) valuty, devizy (cizí měna) = valuty - hotovostní peníze - volně směnitelné

= devizy - bezhotovostní peníze - směnky, šeky, poukázky

49) směnka = cenný papír, který zavazuje dlužníka zaplatit věřiteli v určité době dlužnou částku

50) kapitál = peníze, které přinášejí peníze

= akumulované úspory přeměněné v investice

51) úrok = výnos z kapitálu

52) akumulace kapitálu = přeměna peněz v kapitál, čili hromadění kapitálu

53) inflace = projev ekonomické nerovnováhy, jejím vnějším znakem je růst cen

54) inflace, druhy = mírná (růst cen do 10%); pádivá (nárůst cen je o 10, 100, ale i více %); hyperinflace (po válkách, přírodních katastrofách)

55) deflace = pokles cen, opak inflace

56) devalvace = měnové opatření státu; oficiální snížení kurzu měnové jednotky; hodnota peněz klesá

57) národní hospodářství = systém, ve kterém se uskutečňuje hospodářský proces vymezený hranicemi státu

58) dělení národního hospodářství podle vztahu ke státnímu rozpočtu = hospodářské organizace, rozpočtové organizace, příspěvkové organizace

59) hospodářské organizace = charakterizovány činnostmi, z nichž plynou příjmy, z příjmů si uhrazují náklady -> samofinancování, rozdíl mezi příjmy a náklady tvoří zisk nebo ztrátu. Část zisku jdou povinně odvést do státního rozpočtu. (BOSCH DIESEL, Pribina, Futaba)

60) rozpočtové organizace = charakterizovány činností, z níž neplynou příjmy, proto si nemohou samy uhrazovat své výdaje. Pokud příjmy mají, musí je odvést do státního rozpočtu. Výdaje jim hradí státní rozpočet. (školství – gymnázium Chotěboř, zdravotnictví – okresní nemocnice Havl. Brod)

61) příspěvkové organizace = charakterizovány činností, z níž plynou příjmy, avšak výše těchto příjmů nestačí na úhradu výdajů, proto jim stát poskytuje příspěvek (kultura – divadla, kina, galerie)

62) dělení národního hospodářství podle předmětu činnosti = primární sektor, sekundární sektor, terciální sektor, kvaternární sektor

63) primární sektor = zahrnuje prvovýrobu -> těžba surovin a obdělávání půdy (těžební průmysl, zemědělství, lesnictví)

64) sekundární sektor = zabezpečuje výrobu hmotných statků (zpracovatelský průmysl a stavebnictví – potravinářský a strojírenský průmysl); druhovýroba

65) terciální sektor = oblast služeb pro výrobu i pro obyvatelstvo (obchod, doprava, kultura, zdravotnictví, školství, ...)

66) kvaternární sektor = nové technologie – věda, výzkum

67) infrastruktura = odvětví národního hospodářství zajišťující obecné podmínky pro rozvoj ekonomiky, především průmyslové a zemědělské výroby (soustava dopravy a spojů, bankovníctví, školy, výzkum, ...)

68) HDP = hrubý domácí produkt; celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za dané období na určitém území

69) HNP = hrubý národní produkt; peněžní hodnota vyprodukovaná národními výrobními faktory kdekoli na světě

70) ekonomický růst – extenzivní, intenzivní

extenzivní = zapojení dalších výrobních faktorů (zvýšení zaměstnanců, půdy, ...)

intenzivní = efektivnější výroba (nové technologie, vzdělání, výzkum, ...)

71) ekonomický cyklus = růstová fáze, vrchol, pokles (recese), dno

72) šedá ekonomika = nezákonná činnost (drogy, práce na černo)

73) státní politika zaměstnanosti = optimální využití lidského kapitálu na území státu

74) mzda = je v penězích vyjádřená odměna (cena) za vykonanou práci

75) nominální mzda = peněžní částka, kterou zaměstnanec skutečně dostává

76) reálná mzda = objem statků a služeb, které si zaměstnanec za získanou mzdu koupí

77) mzda časová = vypočítává se podle odpracovaných hodin

mzda úkolová = vypočítává se podle skutečně provedeného kvalitního výkonu a předem stanovené sazby za jednotku výkonu

78) dobrovolná nezaměstnanost = lidi v produktivním věku, kteří neusilují o získání práce (Romové, bohatí lidé, ženy bohatých mužů)

79) nedobrovolná nezaměstnanost = zahrnuje nezaměstnané, kteří usilují o získání zaměstnání

80) míra nezaměstnanosti = podíl nedobrovolně nezaměstnaných na ekonomicky aktivním obyvatelstvu vyjádřený v procentech

81) nezaměstnanost frikční = příčina je v přirozených změnách zaměstnání, je vyvolána nedostatečnou informovaností a přizpůsobivostí (nespokojenost s prací)

82) nezaměstnanost strukturální = změny ve struktuře národního hospodářství

(omezování těžebního průmyslu (Severní Morava - těžký průmysl))

83) nezaměstnanost cyklická = souvisí s cyklickým vývojem hospodářství (klesá v období recese, v období růstu mizí)

84) nezaměstnanost sezonní = sezonní charakter některých prací (vlekař, práce na polích)

85) nezaměstnanost krátkodobá = 2 - 3 měsíce

nezaměstnanost dlouhodobá = více než půl roku

86) Úřad práce = poskytuje poradenství, informace o volných místech a rekvalifikační kurzy

87) hospodářská politika = souhrn cílů, nástrojů, rozhodování, procesů a opatření států v makroekonomické i mikroekonomické oblasti

88) hlavní nositelé hospodářské politiky

a) stát a jeho orgány, které působí v oblasti HP, zejména vláda, parlament, centrální banka, státní úřady a instituce

b) mezinárodní organizace, které realizují na základě zájmů členských států vlastní HP (EU)

c) nadnárodní organizace (MC Donald, Nike, Samsung)

89) konkrétní cíle hospodářské politiky = plná zaměstnanost, cenová stabilita, uspokojivé tempo růstu ekonomiky, hospodářská rovnováha se zahraničím, spravedlivé rozdělování

90) obchodní platební bilance = výčet vývozu a dovozu státu za určité období

aktivní OB -> vývoz převyšuje nad dovozem

pasivní OB -> dovoz převyšuje nad vývozem

91) nástroje hospodářské politiky = nástroje fiskální (rozpočtové), monetární (měnové), důchodové, sociální, zahraniční obchodní politiky

92) příjmy ze státního rozpočtu = daně, platby sociálního a důchodového pojištění, příjmy z evropských fondů, z privatizace, zisky státních podniků

93) výdaje státního rozpočtu = školství, zdravotnictví, sociální zabezpečení, obrana, státní správa, národní hospodářství

94) inflační pásmo = rozmezí, v němž by se měla pohybovat inflace za dané období

95) lombardní sazby = úrokové sazby, za které si od České národní banky půjčují peníze komerční banky

96) operace na volném trhu = ČNB prodává vládní dluhopisy nebo je nakupuje

97) veřejné rozpočty = tvoří státní rozpočet, rozpočty vyšších územních celků (kraje) a místní rozpočet (obce)

98) státní rozpočet = centralizovaný peněžní fond, který zahrnuje očekávané příjmy a výdaje na příští rok

99) mandatorní výdaje státního rozpočtu = dané zákonem = příspěvky na penzijní připojištění, dávky v nezaměstnanosti

100) kvazi- mandatorní výdaje státního rozpočtu = nejsou zakotveny v zákoně, ale je musí i tak vydávat = mzdy zaměstnanců veřejného prostoru, splátky státního dluhu

101) veřejný dluh = součet všech deficitů minulých let a příslušných úroků

102) daň = povinná a nenávratná platba, kterou platí domácnosti (občané) a podniky do státního rozpočtu v zákonem stanovené výši a ve stanoveném čase

103) neúčelovost daně = plátce nemůže ovlivnit, na co bude jeho daň použita

104) neekvivalentnost daně = není nárok dostat cokoliv na oplátku

105) nenávratnost daně = nemožnost vrátit daň plátcí zpět

106) plátce daně = občan nebo podnik, který odvádí daň státu

107) poplatník daně = občan nebo podnik, který je daní zatížen a platí ji buď státu sám, anebo např. v ceně nakupovaného zboží svému dodavateli, který ji odvede státu

108) přímé, nepřímé daně = přímé -> daň z příjmu fyzických a právnických osob, daň z nemovitých věcí, daň z nabytí nemovitých věcí, silniční daň

nepřímé -> DPH, spotřební daň, daň ze zemního plynu, daň z pevných paliv, daň z elektřiny

109) daň z přidané hodnoty = zahrnuta do cen zboží a služeb, od 1. 1. 2013 základní sazba 21% na zboží a služby a snížená sazba 15% na zboží a služby

110) spotřební daň = vztahuje se na výrobky, jejichž spotřebu chce stát omezit (alkoholické nápoje, tabákové výrobky, pohonné hmoty)

111) daň z příjmu fyzických a právnických osob = univerzální daň ze všech příjmů (příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti, příjmy z kapitálového majetku, příjmy z pronájmu)

112) lineární zdanění = pro všechny je stejná daňová sazba

113) progresivní zdanění = občané s vyššími příjmy zaplatí vyšší daň

114) přehled daní = daň z přidané hodnoty; spotřební daň; daně z příjmu fyzických a právnických osob; daň z nemovitostí; silniční daň; daň dědická, darovací a daň z převodu nemovitostí; daň ze zemního plynu; daň z pevných paliv; daň z elektřiny

115) podnikání = soustavná činnost, prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní zodpovědnost za účelem dosažení zisku. Podstatou podnikání je samostatné rozhodování o oboru podnikání, o umístění podniku, o jeho organizaci, o míře použití cizího kapitálu, o rozdělení zisku apod.

116) podnikatel

- a) osoba zapsaná v obchodním rejstříku
- b) osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění
- c) osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění
- d) fyzická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu

117) předmět podnikání = rozsah podnikatelské činnosti, ke které je podnikatel oprávněn

118) podnik = určitý celek podnikatelské činnosti, provozované v rámci jednoho podnikatelského subjektu

119) státní podnik = právnická osoba, která provozuje podnikatelskou činnost se státním majetkem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. K majetku státu má státní podnik právo hospodaření.

120) soukromý podnik individuálního podnikatele = individuálním podnikatelem se může stát kterýkoli občan, který projevuje zájem o podnikatelskou činnost a který je jako fyzická osoba oprávněn provozovat podnikatelskou činnost v souladu se zákonem o živno. Podnikání

121) živnost = charakterizována jako soustavná činnost, provozovaná podnikatelem samostatně, vlastním jménem za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených živnostenským zákonem

122) zdroje v podnikání = práce - osoby zapojené v podnikání; kapitál - pozemky, budovy, zdroje, zařízení, materiál, know how

123) podnikatelovy náklady = fixní - nezávisí na výši produkce; variabilní - jsou vázané na objem produkce

124) výnosy = výnosy podnik získá prodejem produktů a služeb

125) druhotná platební neschopnost = stav, kdy podnik nemá rezervu a není schopen zaplatit své závazky

126) korupce = zneužití postavení či funkce k osobnímu prospěchu

127) druhy živností = ohlašovací - při splnění stanovených podmínek smějí být provozovány na základě ohlášení; koncesované - smějí být provozovány na základě koncese

128) veřejná obchodní společnost - alespoň 2 osoby podnikají pod společným obchodním jménem a ručí za závazky společnosti společně a nerozdílně veškerým svým majetkem. Mohou ji založit právnické i fyzické osoby. Zakládá se uzavřením společenské smlouvy a vzniká zápisem do obchodního rejstříku.

129) komanditní společnost = jeden nebo více společníků ručí za závazky společnosti jen do výše svého nesplaceného vkladu zapsaného v obchodním rejstříku (komandisté) a jeden nebo více společníků ručí celým svým majetkem (komplementáři), komandista vklad nejméně 5000 Kč. Zakládá se uzavřením společenské smlouvy a vzniká zápisem do obchodního rejstříku.

130) společnost s ručením omezeným = řadí se mezi kapitálové společnosti, 1-50 společníků, společnost odpovídá celým svým majetkem, společníci ručí do výše svého nesplaceného vkladu. Výše základního jmění je 200 000 Kč, minimální vklady jednotlivých společníků jsou 20 000 Kč. Nejvyšším orgánem je valná hromada, statutárním orgánem je jednatel. Zakládá se uzavřením společenské smlouvy a vzniká zápisem do obchodního rejstříku.

131) akciová společnost = společnost, jejíž kapitál je rozvržen na určitý počet akcií o určité jmenovitě hodnotě. Společnost odpovídá za porušení závazků celým svým majetkem, akcionáři za závazky společnosti neručí. Základní výše kapitálu společnosti je 2 000 000 Kč. Orgány: valná hromada, představenstvo, dozorčí rada.

132) družstvo = soukromoprávní podnikatelský subjekt, lišící se od obchodních společností jen specifickou úpravou vnitřních vztahů mezi družstvem a členy. Musí mít minimálně 5 členů, maximální počet není omezen. Orgány: členská schůze, představenstvo, kontrolní komise. Za porušení závazků odpovídá družstvo celým svým majetkem, členové za závazky družstva neručí. Základní kapitál je nejméně 50 000 Kč.

133) banky = podniky obchodující na peněžním trhu (přijímají a opatrují peněžní vklady, půjčují peníze, nakupují a prodávají peníze cizích zemí, zprostředkovávají placení mezi podniky v tuzemsku i v cizině)

134) bankovní soustava = centrální banka, komerční banky, specializované finanční instituce

135) Česká národní banka-funkce = provádí makroekonomickou regulaci množství peněz v oběhu, jediná vydává z pověření státu peníze, určuje základní ekonomické podmínky poskytování úvěru, pověřena dozorem nad celým finančním systémem

136) Česká národní banka-nástroje = diskontní politika, operace na volném trhu, určování povinných minimálních rezerv

137) komerční banka = mají povahu soukromých podniků a usilují o dosažení zisku

138) komerční banky-aktivní, pasivní, zprostředkovatelská činnost

aktivní – poskytují úvěry; pasivní – přijímají vklady; zprostředkovatelská – zabezpečují placení převodem z účtu jednoho zákazníka na účet zákazníka jiného

139) bankovní účty = nejběžnější forma ukládání volných peněz

140) běžný účet = krátkodobé uložení peněz s min. úrokem, peníze lze kdykoli vložit a vybrat

141) spořicí účet = úrok je vyšší, ale peníze není možné kdykoli vybrat, lze peníze vložit jednorázově nebo pravidelně

142) termínovaný účet = z hlediska úroku je nejvýnosnější, ale manipulace s penězi je nejobtížnější, pouze jednorázový vklad

143) likvidita = rychlost proměny investice za hotové peníze

144) poplatky = za vedení účtu, vklad a výběr hotovosti na přepážce, výběr z bankomatu, použití platební karty, ...

145) míra úspor = množství peněz, které domácnosti uspoří ze svých příjmů

146) cenné papíry = listina, která představuje určitý nárok vlastníka či osoby v cenném papíru uvedený vůči tomu, kdo tento cenný papír vystavil

147) akcie = cenný papír, který vydává akciová společnost a který zakládá jeho vlastníkovi práva společníka akciové společnosti a majetková práva, také práva na podíl při likvidačním zůstatku daným zánikem společnosti (akcie prioritní, zaměstnanecké)

148) burza cenných papírů = střetávají se emitenti (vydávají cenné papíry) cenných papírů, jejich majitelé a zájemci o jejich vlastnictví

149) index PX = akcie 14 nejdůležitějších podniků, akcie ukazují jaká je ekonomická forma nejsilnějších společností ČR

150) zajištění globální rovnováhy = hlavní cíl v období přechodu, je nutno dočasně obětovat zejména ekonomický růst, růst životní úrovně, sociálních a jiných výdajů

151) transformace vlastnických vztahů = základním cílem je převládající soukromý sektor, zahrnuje reprivatizaci (navrácení majetku), privatizaci (prodej státního majetku)

soukromým majitelům)

152) vnitřní směnitelnost koruny = otevřenost vůči světovému trhu, to se dá dosáhnout liberalizací (uvolněním) dovozu, zrušením jeho regulace, postupným uvolněním vývozu a uvolněním přístupu domácích podniků k devizám

153) restrukturalizace průmyslu (4 znaky) = omezení těžkého průmyslu a podpora průmyslu lehkého; posílení terciárního sektoru; obnova hospodářského růstu; rozvoj dopravy; náprava škod na životním prostředí; snížení energetické, surovinové a ekologické náročnosti výrob

154) mez sociální tolerance = míra, kterou snese obyvatelstvo (inflace)